

*Terhi
Rannela.*

Kirjeiden lumo

Karisto
Hämeenlinna

Otavan Kirjasäätiö ja Suomen tietokirjailijat ry ovat tukeneet tämän teoksen kirjoittamista.

© Terhi Rannela ja Karisto / Kustannusosakeyhtiö Otava 2021

Vinjettkuva: Satu Kontinen

ISBN 978-951-1-38090-0

OTAVA
KIRJAPAINO

Keuruu 2021

Pauliinalle

”Kirjeen kirjoittaminen on oiva tapa
lähteä jonnekin
liikuttamatta mitään muuta kuin sydäntään.”

(Phyllis Theroux)

”Päiväkirja on pitämistä varten – ikävää, että olen kirjoittanut
sitä niin harvoin.”

(Sofia Tolstaja)

”Sehän on niin hirveän huvittavaa löpötellä salaiset kepposensa ja
muut seikkailut rakkaalle päiväkirjalleen. Kirjoita vain sinäkin!
Vanhana mummona on sinulla sitten monta ilonhetkeä
päiväkirjasi ääressä.”

(Clermont ja Tarhapöllö *Nuorten toveri* -lehdessä 1.1.1920)

SISÄLLYS

Aluksi.....	9
ENSIMMÄINEN OSA:	
AJATON JA MUUTTUMATON.....	13
Kirjeiden lumo.....	15
Miten kirje kirjoitetaan?.....	21
Kirje ei punastu.....	30
Tavallisten esineiden historiaa.....	36
Mikä on lempikirjeesi?.....	45
Osoite: Taivas.....	51
Sanat voivat aukaista kuolemansellin oven.....	55
Lemmenneuvoja 13-vuotiaalta.....	59
Otan osaa suruunne, rouva Kennedy.....	63
Lapsille punaviiniä ja poroille kasvomaski.....	70
”Sinä sitten olet siunatun hyväsydäminen”.....	74
TOINEN OSA:	
HILJAINEN KUUNTELIJA.....	79
Esikuvan esikuva.....	81
Kuka on päiväkirjan lukija?.....	84
”Päiväkirjaan puran sydäntäni ja vapaudun huolistani”.	92
”Tänään koin yhtä ja toista”.....	100
Kaksi kirjaa ja matka maailman ympäri! – Vertaistukea Aino Kallakselta.....	104
Kynä herättää unissakävelijän.....	110
Sinipukuinen kirjeenlukija ja muita Vermeerin naisia ...	117
Arkailematta tarjoan Teille käteni.....	123

KOLMAS OSA:

KÄSIALA PALJASTAA IHMISEN SIELUN.....	131
Kun opin kirjoittamaan.....	133
Mimmi Bähr ja kaunokirjoituksen taito	136
Kirjoittamisen tulee tuntua ja tuoksua.....	143
Muistikirjojen ja laventelileivosten Tallinna	148
I love U – käsialojen kaupunki	151
Sadetakkinen koira.....	156
Lopuksi.....	159
Kirjallisuutta	162
Kiitokset.....	163

ALUKSI

Heinäkuussa 2020, pirkanmaalaisen järven rannalla

Hei!

Laulujoutsenperhe ui jonossa mustien ukkospilvien alla. Jonoa johtaa toinen vanhemmista, vanavedessä lipuu neljä poikasta ja perää pitää toinen vanhempi. Poikaset ovat onneksi jo aika suuria. Olen monena aamuna nähnyt haukan saalistamassa kaislikon yllä – miten komea lintu sekin, mutta kasvavia joutsenlapsia se ei enää voi poimia omien poikastensa aamiaiseksi. Niin ainakin toivon.

Seison mökkilaiturilla ja ajattelen kirjeystäväni, jonka kuolemasta olen hiljattain saanut tietää. Vaihdoin postia viimeiset kaksikymmentä vuotta. Ystäväni otti kesäisin kuvia kotinsa rantavedessä polskivista joutsenista ja lähetti niitä minulle. Hän nimesi jokaisen poikasen. Eräänä suvena lintumuksuja oli peräti seitsemän. Tuuminkin, että jotakin oli ehkä sattunut, kun ystäväni ei reagoinut reilua vuotta aikaisemmin Hollannista lähettämäni lammaspostikorttiin.

Oman mummini menetin jo 1990-luvulla, mutta pidin kirjeenvaihtotoveriani salaisena adoptiomumminani. En koskaan kertonut sitä edes hänelle. Hänellä oli tapana kutsua

itseään Kalastajamummoksi. Maailmassa on yksi kirjoittava ihminen vähemmän. Katson joutsenia ja ajattelen ystävääni. Luulen, että siivekkäät vievät terveiseni mennessään.

Tässä teoksessa kirjoitan kirjeistä, päiväkirjoista ja käsin-kirjoittamisen lumosta. Meistä, jotka rakastamme sulkakynää, mustekynän tuoksua, kalligrafiaa – tai ainakin ajatusta niistä. Kirjoitan ajasta, joka ei enää palaa, mutta jonka häivähdykset voisivat tuoda iloa meidänkin elämäämme. Tutustun kirjeiden kulttuurihistoriaan ja inspiroiviin päiväkirjailijoihin. Etsin ideoita niin muinaisesta Egyptistä, 1920-luvun Suomesta kuin 2020-luvun Australiastakin.

Viehätyn siitä, että kirjeissä ja päiväkirjoissa kirjoittaja on läsnä tässä ja nyt. Kirjeessä pelkästään minua varten, miten ylellistä näinä aikoina, kun viestit kohdistetaan yhtä aikaa sadoille tai jopa tuhansille vastaanottajille. Kynän jäljessä on jotakin ihastuttavan kouriintuntuva. Käsiälässä näkyy ihminen.

Kynällä kirjoittaessa aika hidastuu ja mieli rauhoittuu. Monet tutkimukset puhuvat käsin kirjoittamisen hyvää tekevistä vaikutuksista. En ole lukenut ainuttakaan selvitystä, jonka mukaan kirjoittamisesta olisi haittaa.

Esitän vienon toiveeni, ettei lukisi tätä kirjaa yhdellä hotkaisulla vaan tekstin tai pari kerrallaan. Ehkä innostut kirjoittamaan lukemisen välissä muutaman rivin postikorttiin tai vuosia suunnittelemasi kirjeen. Kenties löydät uuden tavan kirjoittaa päiväkirjaasi. Mahdollisesti etsit arkistojen kätköistä vanhat päiväkirjasi ja kirjeesi ja teet aikamatkan menneisyyteesi. Joskus kirje täyttää tarkoituksensa, vaikka sitä ei lähetetäkään. Ja toisinaan onkin kaikkein tärkeintä kirjoittaa itselle.

Kirjoituksia voi lukea kronologisessa järjestyksessä, jos tahtoo, mutta se ei ole välttämätöntä. Lukemisen taustalle voi käynnistää musiikin sijaan ASMR-videon, jossa kirjoitetaan vanhanaikaisella mustekynällä tai lyijykynällä.

Teetä tai kahvia varaisin tietysti lukemisen oheen ja miksipäs ei kakkupalaa tai suklaata. Limejuustokakku on oma suosikkini.

Parhain terveisin,

Terhi

ENSIMMÄINEN OSA: AJATON JA MUUTTUMATON

Haluan ensin tehdä yhden asian selväksi: En vastusta teknologiaa. Sanelen kuulumisia ystävilleni ääniviestein. Päivitän somea silloin, kun onnistun ottamaan hyvän (luonto)kuvan. Olen koukussa lintuaiheisiin livestriimeihin. Blogini kirjoittamiseen suhtaudun sanataideharjoituksena.

Laitteiden käyttö ei sulje pois käsillä tekemistä. Vanha ja uusi voivat elää riidatta rinnakkain.

Väitän vuosikymmenten kokemuksella, että kirjoittaminen – ja erityisesti käsinkirjoittaminen – voi lisätä onnellisuutta. Tai jos se on liian suuri sana: mielenrauhaa.

Tässä lukemattomien persoonattomien kontaktien ja lopulta varsin samantekevien ”tykkäysten” ajassa huomaan kaipaavani kahdenvälisyyttä. Edes illuusiota henkilökohtaisuudesta, toisen ihmisen läsnäolosta.

KIRJEIDEN LUMO

Mustavalkoisessa valokuvassa pikkutyttö istuu tomerana kesellä paperi- ja kirjekuoriröykkiötä. Hänen selkensä takana on mustepullo. Kortin teksti kuuluu: ”A little behind in my correspondence.” Vähän jäljessä kirjeenvaihdostani. Piirroskuvassa mies nostaa päätään arkusta ja huudahtaa englanniksi: ”Älä luulekaan, että olen kuollut, koska en ole kirjoittanut.” Saksankielisessä piirroskortissa kaksi lasta lentää mustekynällä kauniin maiseman yli. Rakkauskirjettä kynttilän liekissä polttava nuori nainen miettii: ”Onnellinen on se, joka unohtaa.”

Katselen Tampereen Postimuseossa yksityiskeräilijän postikorttikokoelmasta koottua pienoisplaytelyä. 1800–1900-luvuilla painettujen korttien aiheena on kirjeen kirjoittaminen. Kortteja on 300.

”En edes muista, milloin viimeksi olisin nähnyt korteissa kirjoitusaihetta”, sanon ystävälleni ihastuksissani. ”Vaikka ostan kortteja luultavasti keskimääräistä enemmän.”

Nostalgia tarkoittaa menneen ajan kaipaamista, ikävää ja haikeutta. Tutkimusten mukaan nostalgia on tunteena yleinen ja yleismaailmallinen. Ihmiset tuntevat eilisen ikävää aikakaudesta ja kulttuurista riippumatta. Erityisen kiinnos-

tavaa on se, että nostalgia herättää kokijassaan lämpimiä tunteita.

Tunteena se on myös suojaava. Masentunut voi saada lohtua pienistä nostalgian pilkahduksista. Mieleen palaavien tapahtumien ei kuitenkaan tarvitse olla pelkästään myönteisiä. Vaikka sota on täynnä väkivaltaa ja kuolemaa, silti veteraanit saattavat muistella sota-aikojensa toverihenkeä haikeasti. Nostalgia auttaa jäsentämään mennyttä ja antamaan omalle elämälle merkitystä.

BBC:n *The Why Factor* -podcastissa toimittaja Mike Williams tapaa brittiläisen, 1970-luvulla syntyneen naisen, joka on sisustanut kotinsa 1940-luvun tyyliin. Nainen kaipaava vuosikymmenelle, jolla ei ole koskaan elänyt. Olohuoneessa on isoäidin vanha radio, mustavalkoisia valokuvia, bakeliittipuhelin, jopa sanomalehdet kertovat toisen maailmansodan päättymisestä. Seinällä ei riipu kuva Elisabet II:sta vaan tämän isästä, Yrjö VI:stä. Nainen kuunteli aikoinaan isovanhempiensa tarinoita ja inspiroitui:

”Minulla ei ole mitään mielenkiintoa nykyaikaa kohtaan. Vihaan Facebookia ja Twitteriä. Tämä aika on niin keino-tekoista, nopeatempoista ja epäsosiaalista. Kaikki ovat kiinni näyttöpäätteissään ja puhelimissaan, mikä on todella surullista.”

Kuulija ei saa tietää, kirjoittaako nainen kirjeitä vai pitääkö hän yhteyttä läheisiinsä vintage-puhelimellaan. Niin tai näin, kukapa ei tunnista hänen havaintoaan?

Olen viikoittain vähällä ajaa alakouluikäisen lapsen päältä pyörällä, sillä muksut ovat usein keskittyneempiä laitteisiinsa kuin liikenteeseen. Välillä ajattelen, että ihmiset ovat muuttuneet huonoryhtisiksi zombeiksi ja ulkoistaneet ajattelunsa älypuhelimilleen. Meistä on tullut kirjaimellisesti laitteiden *seuraajia*. Katsemme ja kehomme ovat kiinnittyneet vempaimiin.

Kerran bussimatalla eräs mies ripitti kaikki meidät matkustajat, koska olimme niin keskittyneitä luureihimme. Olen kyllä keskustellut julkisissa kulkuvälineissä tuntemattomien kanssa golfista, violetista kynsilakasta ja Tampereen arkkitehtuurista, mutta aina en jaksa tai halua.

Bussissa ehdin kuunnella suosikkiradio-ohjelmani *Puheet päreiksi*, lukea parikymmentä sivua romaania tai vain olla omissa mietteissäni. Kenellä on lopulta oikeus määrittää, mikä on oikeanlaista puhelimen käyttöä? Ehkä joku tunteuttoman miehen haukkumista matkustajista oli juuri tekstaamassa anteeksipyyntöä riidan jälkeen tai kirjoittamassa rakkausviestiä ihastukselleen. Ja vaikka olikin vain aivottomasti pläräämässä somevirtaansa, mitä sitten?

Kuka on sanonut, että meidän pitäisi tehdä ympäri vuorokauden jotakin kehittävää? Totta kai näyttäisi maalaukselliselta, jos junissa ja linja-autoissa ihmiset lukisivat mieteliäästi sanomalehtiä tai uljaita, nahkakantisia kirjoja. Joku ehkä raapustaisi sulkakynällä ranskalaisen viivan muisti-lehtiöön.

Vaikka ymmärrän aikakapseliin hautautuneen naisen ajatuksia nykyajan kohtaamattomuudesta, en haluaisi palata 1940-luvulle. Aikakapseli on kuin turvallinen nukkekoti, sillä sinne voi poimia juuri ne haluamansa viehättävät yksityiskohdat ja jättää pois aatteet, sotatraumat, epätasa-arvokysymykset ja vaikkapa 1940-luvun terveydenhuollon. Tuskinpa on aikakautta, joka olisi aivan täydellinen.

Jatkan museossa postikorttien silmäilyä. Piirroskuvassa kyyhky koputtaa nokassaan olevalla kirjeellä ikkunaa. Eräässä henkilökuvakortissa poseeraa tuttu mies, jonka romaania olen Frankfurtissa lukenut hänen istuttamansa omenapuun kohdalla: tuhansia kirjeitä raapustanut Goethe. Valokuvassa komea nuorukainen istuu rautatieaseman penkillä ja silmäi-